

Вікторія Заріцька

*магістрантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – професор Л. Кравченко)
(м. Полтава, Україна)*

ПРОЄКТУВАННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Анотація. В статті проаналізовано поняття проєктування у сфері культури, розглянуто його роль та місце в культурних процесах.

Ключові слова: культура, проєкт, проєктування в сфері культури.

Актуальність теми. Глобальні змінами в усіх сферах життя суспільства, якими характеризується ХХІ століття, зумовили переосмислення ролі культури в соціально-економічних перетвореннях та формуванні людського капіталу. Серед основних завдань постає необхідність розвитку і реалізації культурного та духовного потенціалу особистості, підвищення інтелектуального рівня людей. Це пояснюється тим, що саме всебічний розвиток, інноваційність та креативність сучасного суспільства проявляється в його вмінні застосовувати проєктну діяльність, тобто продуктивній уяві, творчому і вільному перетворенні реальності на основі «моделі потрібного майбутнього». Проєкт виступає у ролі реакції на запит суспільства та спроможність до генерування нового продукту. Можливість використовувати проєктну діяльність в культурі уособлює відносини між усіма суб'єктами, які є в середовищі культури. Відокремлення проєктування та проникнення його в усі сфери актуалізує необхідність вивчення даного поняття та ефективність його застосування у сфері культури.

Метою статті є аналіз поняття проєктування у сфері культури

Виклад основної частини. Велика кількість наукових досліджень, присвячених проблемам проєктування, відображена в працях Ю. Громико, О. Заїр-Бека, М. Поташника, Г. Щедровицького, О. Соломатіна, В. Ясвіна.

Проєктування як вид діяльності сформувалося на початку ХХ століття і від поняття пов'язаного з виробництвом поширилося в науку, мистецтво, політику та суспільне життя людини.

Для більш точного визначення поняття проєктування необхідно дослідити тлумачення дефініції проєкт.

Поняття «проєкт» (projectus) означає «кинутий уперед». Коріння цього поняття можна знайти у давньогрецькій культурі, де воно означало «перепону, задачу, питання».

Термін «проєкт» має кілька значень і майже всі вони мають відношення до педагогіки. По-перше, проєкт – це попередній (можливий) тест будь-якого документа. По-друге, проєкт розуміють як певну акцію, сукупність заходів, об'єднаних однією програмою або організаційну форму цілеспрямованої

діяльності. Як приклад можна відзначити один з найбільш грандіозних проєктів – Інтернет. І третє значення проєкту – діяльність по створенню (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі [9].

О. Безпалько до цього переліку додає тлумачення проєкту як окремого заходу із певними завданнями, які обмежені вимогами щодо часу, витрат, результатів [1, с. 12].

Ю. Бондаренко вважає, що проєкт може існувати у двох різновидах: як складова частина програми економічного та соціального розвитку, яка визначає основні цілі та завдання, що належать до соціальної сфери, та мають бути виконані в запланований період, а також головні засоби та шляхи їх здійснення; як самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової певного соціального середовища [2, с. 56].

А. Лебедева визначає проєкт як сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту. Це завжди творча діяльність [6, с. 116].

С. Гончаренко зазначає, що «провідним видом діяльності згідно з природою людини виступає перетворююча (проєктувальна і практична) діяльність» [4, с. 81].

У літературі найпоширенішими визначеннями проєктування є наступні:

Проєктування – це комплекс робіт який складається з пошуку, досліджень, розрахунків та розрахування з метою отримання опису достатнього для створення нового об'єкту або виробу, його реконструкції, модернізації, що відповідає заданим вимогам.

Проєктування – процес створення проєкту, прототипу, прообразу майбутнього об'єкта, стану та способів його виготовлення. У проєктуванні застосовують системний підхід, який полягає у встановленні структури системи, типу зв'язків, визначенні атрибутів, аналізуванні впливів зовнішнього середовища.

Проєктування – це послідовні дії від поставленої проблеми до розробки рішення, яке задовольняє суспільні та індивідуальні потреби і виробничі можливості.

Аналізуючи визначення проєктування, можна зробити висновок, що зарубіжні науковці, зокрема Д. Арчер, Дж. Джонс, Дж. Пейдж, Дж. Різуїк та ін., розглядають проєктування як цілеспрямовану діяльність щодо вирішення завдань; творчу діяльність, що вибудовує відносно нове й корисне, чого раніше не існувало; натхненний стрибок від фактів сьогодення до можливостей майбутнього; здійснення складного акту інтуїції [5, с. 25; 3, с. 40; 10, с. 30].

На думку вітчизняних науковців (Т. Драгомирецька, А. Раппопорт, Т. Ткач та ін.) проєктом є: уявна модель, реалізація якої на практиці призводить до

створення соціальної конструкції; уявне перетворення певної первинної просторової ситуації у проектну модель середовища; обмежений у часі та просторі процес цілеспрямованих змін окремих елементів системи з встановленими вимогами до якості результатів і специфікою організації діяльності [5, с. 25; 8, с. 19; 3, с. 40; 10, с. 30].

Поняття проєктування, на думку Ю. Бондаренко, можна розглядати як: визначення версій чи варіантів розвитку або зміни певного явища чи об'єкту; конструювання варіантів оптимального майбутнього стану об'єкту; форму випереджального відображення і перетворення дійсності, спрямована на конструювання системи параметрів майбутнього матеріального об'єкту чи якісно нового його стану; прийняття рішень в умовах невизначеності [2, с. 46].

А. Раппорт класифікує три типи проєктування залежно від об'єкту:

Перший тип – морфологічне проєктування, яке передбачає проєктування речей. Тобто складних утворень, що містять елементи культури та соціальні відносини. При цьому вони є й матеріальними предметами, тілами з певними формами, просторовою формою й назвами.

Другий тип – соціальне проєктування, яке пов'язане з проєктуванням організацій, норм, складних соціально-морфологічних об'єктів, які включають людські та машинні компоненти, міста, системи обслуговування т. ін.

Третій тип складає екзистенціальне проєктування, що вбирає в себе темпоральне проєктування людського «Я» у процесі побудови індивідом власної долі. У цьому проєктуванні суб'єкт й об'єкт збігаються й розділяються тільки рефлексією. При цьому, на думку вченого «... соціальне проєктування пов'язане з силою соціального уявлення та рефлексією влади, а екзистенційне проєктування, з одного боку, із силою визнання, прийняття тих або інших норм поведінки (більшою або меншою свободою від норм) або ідеалу існування, а з іншого – силою волі до трансформації поведінки в тому або іншому напрямі, залежно від обраного ідеалу» [8, с. 23-24].

Враховуючи широку сферу використання дослідники виділяють проєктування кількох напрямів.

До першого напрямку можна віднести соціотехнічне проєктування, яке орієнтоване на реалізацію ідеалів, які формуються в теоретичній сфері або в культурі в цілому. Це особливий проектний рух, який складається з різних видів діяльності: виробничої, експлуатаційної, традиційного проєктування тощо [5, с. 50].

Другий тип – це проєктування у політичній сфері. Воно включає законодавчі проекти, що вдосконалюють діяльність інститутів влади, безпеки, оборони і т. ін.

Проєктування соціальної сфери належать до третього типу. Це проекти соціального та пенсійного забезпечення, страхування, а також проєктування

освіти та освітнього простору, де визначаються основні напрямки її покращення та моделюються різноманітні вимоги до психологічної організації освітньої діяльності [10, с. 60].

Четвертий тип – соціальне (соціокультурне, культурне) проектування, яке орієнтовано на подолання або профілактику різного роду проблем шляхом змістовних та структурних змін у соціокультурному середовищі та у сферах життєдіяльності особистості, яке спрямоване на побудову умов успішної самореалізації людини за рахунок оптимізації її способу життя, форм і способів взаємодії з соціальним середовищем [5, с. 53].

Теоретико-методологічні основи проектування у сфері культури розроблені в працях П. Гуревич, Л. Коган, Е. Маркарян, В. Межуєва, М. Гнедовського, С. Зуєва, В. Глазичева, А. Маркова, В. Лукова, І. Петрової, К. Грея та ін.

У науковій літературі є декілька трактувань поняття «проектування у сфері культури» серед вітчизняних та зарубіжних дослідників:

– Г. Антонюк, В. Глазичев, І. Ляхов соціально-культурне проектування розглядають як різновид науково-практичної діяльності, головною метою якої є реконструювання, удосконалення та створення соціально-культурних об'єктів;

– Т. Дрідзе та Е. Орлова – як соціальну технологію, що дозволяє здійснювати діагностику нагальних соціально-культурних проблем та опрацьовувати варіанти їх розв'язання;

– В. Сидоренко – як розробку проектної документації, в якій відтворюється бажаний образ майбутнього об'єкта;

– Д. Дондурей – як створення нових або перебудову вже існуючих організаційних структур (окремих закладів, системи управління, принципів діяльності, самостійних програм);

– Б. Мосальов – як технологію, що дозволяє проводити діагностику соціокультурної динаміки;

– А. Марков та Г. Бірженюк – як цілеспрямований процес соціально-культурної комунікації, орієнтований на спільне конструювання способів та зразків розв'язання значущих для особистості та суспільства проблем [7, с. 63].

Проаналізувавши зазначені вище визначення, потрібно зробити висновок, що ключовим моментом у розумінні суті проектування у сфері культури є те, що в поясненні дефініції увагу акцентовано не на результаті, а на способах та варіантах розв'язання поставленої проблеми.

Під проектною діяльністю у сфері культури розуміють організаційно-управлінську активність суб'єктів культурної політики, направлену на розробку комплексу заходів, сприяючих ефективному рішенню актуальних проблем культури в умовах визначених часовими рамками. Будучи способом організації, виявлення і збільшення ресурсного потенціалу сфери культури, засобом

взаємодії з органами влади, громадськістю та партнерами, проектна діяльність є специфічною формою регулювання соціокультурних процесів.

Використання методів проектування в соціально-гуманітарній сфері бере свій початок у 1950-х рр. Після вдалого застосування проектної технології в комерційній діяльності, з'явилася ідея вирішення соціальних питань за допомогою даного методу. Підвищенню інтересу сприяла думка, що проектна діяльність задається самою сутністю культури, оскільки сенс культурної діяльності полягає в «покращенні» характеру, в «культивуванні» всіх складових людського буття, в здатності виводити людини за свої межі в формі цілепокладання, конструювання ідеального образу людини і світу.

Проектування у сфері культури, як і будь-який процес складається з етапів, має свій об'єкт, завдання, принципи та методи.

Згідно з твердженням Дж. К. Джонса процес проектування складається з трьох основних етапів:

- дивергації (розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення простору для пошуку рішень);
- трансформації (створення принципів та концепцій);
- конвергенції (вибір оптимального варіанту рішення із множини альтернатив).

Проте, поширеним є поділ проектування на чотири етапи, де до вище зазначених додається етап підсумку проекту, який включає перевірку результатів, виправлення помилок, співставлення одержаних результатів із запланованими, підбиття підсумків роботи та її оцінку.

Об'єктом соціокультурного проектування є складне утворення, що включає дві підсистеми, які накладаються одна на одну: соціум і культура. Розбіжність, протиріччя між реальною картиною та ідеальними уявленнями проектувальника про норму (що задається, в свою чергу, конкретною культурою й соціумом) становить проблемне поле формування та реалізації соціокультурних проектів.

У зв'язку з цим виокремимо наступні завдання:

- аналіз ситуації, тобто всебічна діагностика проблем та чітке визначення їх причини та характеру;
- пошук та розробка варіантів вирішення даної проблеми (на індивідуальному та соціальному рівнях) з врахуванням наявних ресурсів та оцінка можливих наслідків реалізації кожного з варіантів;
- вибір найбільш оптимальних рішень (соціально прийнятних і культурно обґрунтованих рекомендацій, здатних призвести бажані зміни в об'єктній області проектування) і його проектне оформлення;

- розробка організаційних форм впровадження проєкту в соціальну практику та умов, забезпечуючих реалізацію проєкта в матеріально-технічному, фінансовому, правовому відношенні.

Виділяють п'ять принципів, які застосовують для успішного проєктування у сфері культури:

1. Принцип «критичного порогу модифікації» (будь-яка зміна має свої межі).

2. Принцип оптимізації «зони найближчого розвитку» особистості (безпосереднього середовища проживання людини).

3. Принцип персоніфікованості процесу і результатів соціокультурного проєктування (ціннісна причетність автора програми до аналізованих і проєктованих процесів, сприйняття себе як органічної частини цілого культурного світу, ідентифікація з ним).

4. Принцип оптимальної орієнтації на збереження і зміну (традиційних та інноваційних механізмів, а також процесів культурної динаміки).

5. Принцип проблемно-цільової орієнтації.

Окрім практичної функції дані принципи визначають світогляд проєктувальника, формують теоретичну основу технології проєктування в сфері культури.

Перевага технології проєктування над іншими методами ціленаправлених соціокультурних змін полягає в тому, що вона поєднує в собі нормативні та діагностичні підходи, характерні для програмування та планування. При розробці програми акцентується нормативна сторона змін, тобто образ «повинно» домінує над реальним станом ситуації та оцінкою наявних ресурсів, тому загальна стратегія програми виявляється занадто абстрактною. Планування ж, навпаки, занадто детально визначає мету, результати та способи діяльності. На відміну від них проєктування не має яскраво вираженого директивного чи звітного характеру, тобто не є нормативним документом в строгому сенсі, який включає перелік намічених на перспективу заходів і очікуваних від них результатів. Створюючи приклади вирішення конкретних соціально значущих проблем, проєктування забезпечує науково-обґрунтовані управлінські заходи, що сприяють вирішенню конкретної ситуації. Органічно поєднуючи нормативний та діагностичний аспекти, проєктування, по-перше, розробляє модель «належного» відповідно до наявних ресурсів; по-друге, співвідносить проблему із загальною стратегією її рішення, допускаючи альтернативні шляхи і засоби досягнення мети; по-третє, задає більш обґрунтовані тимчасові рамки вирішення проблеми, обумовлені характеристиками проблемної ситуації. При цьому важливо відмітити потенційне різноманіття рішень однієї й тієї ж проблемної ситуації, що зумовлено як різними уявленнями про ідеальний стан культури та соціуму (чи їх окремих проявів), залежними від ціннісної позиції

проектувальника, його розуміння сутності даного феномену, так і варіативністю способів відтворення (відродження, реконструкції, збереження) соціальної та культурної цілісності.

Основними методами проектування є: метод мозкового штурму, метод синектики, ділова гра, метод матриці ідей, метод аналогії, метод асоціації, метод фокальних об'єктів, метод контрольних питань, метод створення сценаріїв.

Результатом засвоєння знань, умінь і навичок з проектування у сфері культури є формування проектної компетентності.

В. Ковальчук проєктну компетентність розуміє як інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що виражається у здатності і готовності людини до успішного самостійного здійснення теоретичної та практичної діяльності щодо розроблення проєктів та впровадження в усіх сферах соціокультурної практики. У її структурі автор виокремлює мотиваційно-регулятивний, когнітивний, операційно-практичний і рефлексивний компоненти, що дають змогу визначити успішність інтеграції внутрішніх і зовнішніх умов для особистісного розвитку кожного учня.

Висновок. Отже, проєктна діяльність застосовується в багатьох сферах людського життя: науковій, мистецькій, політичній та соціальній. Існує багато визначень поняття проєкт та проєктна діяльність. Вживаючи термін проектування у сфері культури ми маємо на увазі специфічні технології, які являють собою творчу діяльність, яка включає аналіз проблеми культури, виявлення причин її виникнення, визначення цілей та задач, розробку шляхів та засобів досягнення бажаного результату в умовах визначених часовими рамками. Для успішного вирішення обраної проблеми в сфері культури найдоцільніше застосовувати проєктний метод, оскільки на відміну від планування та програмування він характеризується гнучкістю на етапах реалізації проблеми. Уміння успішно застосовувати проектування у сфері культури з врахуванням відповідних принципів та методів називається проєктною компетентністю.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування. Навчальний посібник. Київ, 2010. 127 с.
2. Бондаренко Ю. В. Оцінка соціальних проєктів та програм як інструмент ефективного управління недержавною некомерційною організацією. Київ, 2006. 127 с.
3. Гарькавець С. О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі: монографія. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2010. 343 с.
4. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія / за заг. ред. І. А. Зязюна. Київ, Віпол. 2000. 636 с.
5. Драгомирецька Н. М. Управління соціальними та культурними проєктами: навчальний посібник для слухачів спеціальності «державне управління» спеціалізацій

«управління в сфері культури» та «соціальна і гуманітарна політика». Одеса: Інформ, 2007. 274 с.

6. Лебедева А. И., Иванова Е. В. Метод проектов в продуктивном обучении. *Школьная технология*. 2002. №5. С.116-120.

7. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері. Навчальний посібник. Київ: Вид-во КНУКІМ, 2007. 372 с.

8. Раппопорт А. Г. Границы проектирования. *Вопросы методологии*. 1991. №1. С. 19-25.

9. Скиба К. Ф. Метод проектів: вивчаємо слово і світ. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2004. Березень (№7). С.8.

10. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект: монографія. Київ: Запоріжжя, 2008. 272 с.

Олександр Зубченко

*магістрант Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцент А. Литвиненко)
(м. Полтава, Україна)*

МАЛОВІДОМА ЯПОНСЬКА ПОЕЗІЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мистецтво перекладу художніх текстів, зокрема поезії, річ багатовимірне та доволі специфічне. Кожен перекладач виступає у цьому безсумнівно творчому процесі одночасно як співавтор і редактор. У його силах слідуючи за своїми естетичними вподобаннями, знаннями, науковою компетентністю та письменницькою майстерністю, розкласти першопочатковий твір на окремі складові, а потім, змінивши мовну систему, зібрати його знов до купи.

Проблема виникає вже на цьому етапі, особливо коли ми говоримо про переклад з японської на будь-яку мову з індоєвропейської мовної сім'ї, як то українська. У Японії, де спокон віків використовують запозичене з Китаю ієрогліфічне написання слів (кандзі), існують також й дві складові абетки – хірагана (для виключно японських) та катакана (для написання слів запозичених з усіх інших мов).

Японська мова розвивалася протягом довгого періоду часу, з моменту відходу від традиційного китайського письма в добу Хейан (794-1185pp.) [1], але до кінця не втратила зв'язок зі своїм корінням. Це стає зрозумілим, якщо поглянути на специфічну манеру в прочитанні кандзі. Кожен ієрогліф у японській мові має щонайменше два варіанти прочитання – кун-йомі та он-йомі. Перший призначений для прочитання японського звучання слова (зазвичай більшого за кількістю складів), другий – китайського. Часто можна зустріти такі слова, які мають по декілька варіантів прочитання як кун-йомі, так й он-йомі.